Konserwacja Dzieł Sztuki
Lazarowicz Marcin
ul. Św. Rocha 177
42-202 Częstochowa

Częstochowa 10.04.2025

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH ZABYTKÓW RUCHOMYCH Z WYPOSAŻENIA KAPLICY BOŻEGO GROBU W POTĘPIE GM. KRUPSKI MŁYN, POW. TARNOGÓRSKI

- ołtarz barokowy oraz rzeźba Pieta

-wewnętrzne drzwi wejściowe do kaplicy

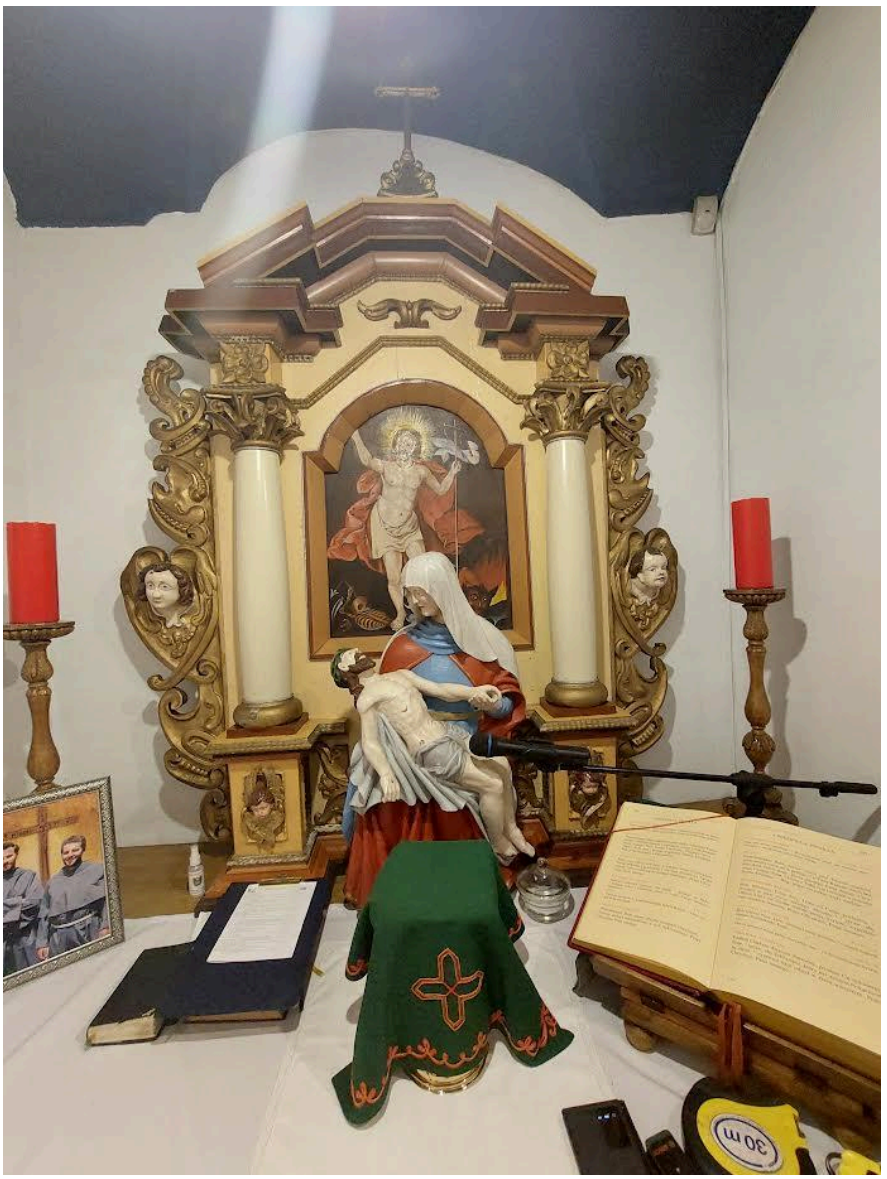

Autor opracowania: Marcin Lazarowicz

Nazwa obiektu: Ołtarz i rzeźba Pieta w Kaplicy Bożego Grobu w Potępie
Właściciel: Parafia św. Apostołów Piotra i Pawła w Kotach
Rodzaj ochrony: Rejestr zabytków, nr.:
PL.1.9.ZIPOZ.NID_N_24_BK.97128, PL.1.9.ZIPOZ.NID_E_24_BK.316257
Inwestor: Parafia św. Apostołów Piotra i Pawła w Kotach którą reprezentuje proboszcz ks. Marcin Kwoczała;
zamówienie dofinansowane ze środków Rządowego Programu Odbudowy Zabytków Polski Ład
Rodzaj prac: konserwacja techniczna i estetyczna

HISTORIA:

Kult Grobu Chrystusa rozwinął się na obszarze Europy Środkowej w XV wieku. Następstwem pielgrzymek do Jerozolimy było fundowanie przez wracających pielgrzymów replik Grobu Świętego oraz innych miejsc pasji. Na terenie Śląska zachowały się trzy wolnostojące kaplice Grobu Pańskiego. Najwcześniejsza znajduje się w Żaganiu, następna w Głogówku i właśnie ona była inspiracją kaplicy w Potępie autorstwa architekta Marcina Grochowskiego. Fundatorem kaplicy był ówczesny właściciel ziem tworoskich hrabia Jerzy Leonard Colonna. Świątynia początkowo podlegała pod parafię Wielowieś, od 1687 r. pod parafię Koty. W 1947 r. kaplicę wewnątrz pokryto polichromią z przedstawieniami Aniołów i Baranka Bożego. Kolejne prace remontowe przy obiekcie prowadzono w latach 1962-1963. Polegały one na usunięciu drewnianych kolumn wspierających arkady i zastąpieniu ich murowanymi lizenami. W tym samym czasie wymieniono elementy konstrukcyjne więźby dachowej a dach pokryto papą. W następnych latach odnowiono elewacje (1972 r.), ołtarz w komorze grobowej, w przedsionku zamontowano boazerię i wzniesiono nowe ogrodzenie (l. 80. XX w.). Ostatni remont kaplicy wykonano w 2012 r. Wówczas przywrócono oryginalny wygląd elewacji zastępując murowane lizeny drewnianymi kolumnami, dach pokryto gontem, a w komorze grobowej wyeksponowano lico muru. Ponadto w przedsionku zlikwidowano boazerię zastępując ją stallami powtarzającymi w zaplecku wykrój ostrego łuku zewnętrznych arkad.

źródo: https://zabytek.pl/pl/obiekty/potepa-kaplica-pw-grobu-chrystusa

OPIS STYLISTYCZNY:

Ołtarz w stylu manierystycznym z II poł. XVIIw., ulokowany na prawej ścianie prezbiterium Kaplicy Grobu Bożego. Ustawiony jest na grubym, drewnianym blacie na wysokości około 90 cm od podłogi. Ołtarz drewniany, polichromowany, złocony. O konstrukcji architektonicznej, jednokondygnacyjny, jednoosiowy, ze zwieńczeniem. Architektura malowana monochromatycznie w jasnych i ciemniejszych odcieniach brązu z kremowymi trzonami kolumn, ze złoceniami snycerskich elementów dekoracyjnych.
Brak mensy. Predella prostokątna ustawiona na blacie, z płyciną pośrodku wypełnioną złoconymi ornamentami. Po obu jej stronach, podstawy kolumn udekorowane główkami uskrzydlonych aniołków. Nastawa ujęta w złocony, małżowinowo-chrząstkowy ornament uszaków, które również zdobią główki polichromowanych aniołków. W części centralnej umieszczono obraz olejny na płótnie z Chrystusem Zmartwychwstałym. Zwieńczenie ma formę łamanego belkowania ze złotym krzyżem na szczycie.
Rzeźba opłakującej Matki Bożej trzymającej na kolanach ciało Jezusa Chrystusa jest prawdopodobnie z tego samego okresu.
Drzwi wewnętrzne kaplicy stanowią integralną część stylistyczną architektury kaplicy.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Ogólny stan zachowania ołtarza i rzeźby jest zły.
Szafa ołtarzowa – konstrukcja stabilna, niewykluczone drobne prace stolarskie wzmacniające łączenia elementów architektury ołtarza.
W ołtarzu jak i rzeźbie piety występują liczne ślady aktywności drewnojadów, prawdopodobnie kołatka, w postaci otworów wylotowych jam owadów. Drewno niektórych elementów jest mocno zdegradowane. Istnieje potrzeba utwardzenia drewna.

Rozwarstwiające się grube warstwy monochromatycznych przemalowań oraz wtórne złocenia szlagmetalem z miejscowymi przebarwieniami rażąco źle wpływają na estetykę ołtarza oraz rzeźby. Obiekty zostały wtórnie przemalowane farbą olejną , jak wynika z zastanych odkrywek, wielokrotnie. Obecna kolorystyka ołtarza utrzymana jest w kolorach brązu, żółci i beżu. Zewnętrzna warstwa przemalowania, daje efekt wybłyszczenia podkreślający wszystkie nierówności i defekty powierzchni szafy ołtarzowej. Wtórne złocenia na powierzchni elementów snycerskich są wykonane ze szlagmetalu i w niektórych partiach malowane na kolor złoty. Ślady mechanicznych uszkodzeń, zadrapań i ubytków warstwy malarskiej oraz pozłoty. Karnacje rzeźb aniołków są wtórne.

Rzeźba opłakującej Matki Bożej trzymającej na kolanach ciało Jezusa Chrystusa jest również całkowicie wielokrotnie przemalowana. Widoczne są otwory wylotowe nawet we wtórnych warstwach przemalowań. Stan zachowania oryginalnej pierwszej warstwy malarskiej trudny do określenia. Zewnętrzna warstwa przemalowania, daje efekt wybłyszczenia podkreślający wszystkie nierówności powierzchni rzeźby.

Drzwi wewnętrzne wymagają konserwacji technicznej drewna oraz elementów metalowych. Drewno jest w stopniu znacznym spękane oraz pokryte złuszczoną, występującą fragmentarycznie warstwą malarską. Występują także uszkodzenia mechaniczne oraz ubytki

w drewnie, deski są widocznie rozszczelnione. Wszystkie okucia i zamek są wtórnie przemalowane.

Założenia konserwatorskie:

Celem jest przeprowadzenie konserwacji technicznej i estetycznej ołtarza oraz rzeźby. Głównym założeniem konserwatorskim jest powstrzymanie dalszej destrukcji obiektów oraz przywrócenie ich do stanu, który zapewniłby funkcjonowanie we wnętrzu kaplicy, jako pełnowartościowych dzieł sztuki, zarówno pod względem funkcjonalnym jak i artystyczno-estetycznym.

Zakłada się usunięcie wtórnych nawarstwień w postaci przemalowań, lakierów i przezłoceń. W związku z powyższym należy wykonać wielopunktowo odkrywki stratygraficzne partii malowanych, dla określenia pierwotnej kolorystyki i technologii warstwy malarskiej.

W partii dekoracji snycerskiej, gdzie występują złocenia szlagmetalem, konieczne jest przebadanie partii złoceń w celu określenia pierwotnej techniki wykonania. Wstępnie zakłada się uzupełnienie ubytków złotem lub srebrem w proszku lub rekonstrukcję złotem płatkowym.

Obraz znajdujący się w ołtarzu pochodzi z lat 80 i nie przedstawia wartości artystycznej i historycznej. Zakłada się, że powinien zostać poddany jedynie zabiegom oczyszczającym i zabezpieczającym.

Drzwi wejściowe do kaplicy należy poddać konserwacji technicznej z uwagi na ich zły stan zachowania i daleko posuniętą destrukcję drewna.

PROGRAM PRAC

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją.

2. Demontaż elementów ruchomych ołtarza i rzeźby, przewiezienie do pracowni.

3.Wstępne oczyszczenie z zabrudzeń powierzchniowych, przeprowadzenie dezynsekcji i dezynfekcji drewna (np. preparat Permetrin).

4. Rozpoznanie budowy technologicznej **ołtarza** w oparciu o odkrywki sondażowe.

5. Impregnacja osłabionych fragmentów drewna roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-72.

6. Usunięcie przemalowań olejnych i odsłonięcie pierwotnej warstwy malarskiej.

7. Usunięcie farb i przezłoceń ze szlagmetalu.

8. Uzupełnienie ubytków drewna kitem na bazie żywicy epoksydowej (np. Araldit), sklejenie spękań i uszkodzeń podłoża POW.

9.Uzupełnienie ubytków gruntu na architekturze i elementach snycerki zaprawą kredowo-klejową.

10. Uzupełnienie i rekonstrukcja złoceń w technice pulmentowej złotem płatkowym.

11. Uzupełnienie ubytków monochromii, scalenie punktowaniem naśladowczym lub rekonstrukcja farbami wodorozpuszczalnymi.

12. Oczyszczenie lica i odwrocia **obrazu** z brudu powierzchniowego.

13. Usunięcie werniksu, ewentualnych retuszy i starych kitów z obrazu wybraną na podstawie prób mieszaniną rozpuszczalników i mechanicznie przy użyciu skalpela.

14. Uzupełnienie ubytków, jeśli takie wystąpią, kitem emulsyjnym tzw. wiedeńskim oraz punktorwanie warstwy malarskiej.

15. Zabezpieczenie powierzchni obrazu werniksem końcowym.

16. Oczyszczenie polichromii **rzeźby** wybraną na podstawie prób mieszaniną rozpuszczalników i mechanicznie przy użyciu skalpela.

17. Uzupełnienie ubytków gruntu piety zaprawą kredowo-klejową lub kitem emulsyjnym

18. Uzupełnienie polichromii figur i scalenie punktowaniem naśladowczym (dobór farb: farby ketonowo - mastyksowe lub olejne z odsączonym spoiwem) oraz zabezpieczenie werniksem.

19. Montaż wszystkich części ołtarza oraz rzeźby.

20. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej powykonawczej ołtarza i rzeźby.

21. Demontaż skrzydeł **drzwi wewnętrznych**, wejściowych kaplicy.

22. Demontaż elementów ślusarki.

23. Usunięcie nieoryginalnych warstw malarskich olejnych, lakierów; należy usunąć wtórne farby za pomocą chemicznych preparatów typu Vitaf, Scansol, itp..

24. Dezynfekcja drewna środkami zapobiegającymi zarówno rozwojowi grzybów i owadzich szkodników drewna (np. Hylotox, Impregmal, Antox).

25. Uzupełnienie ubytków drewna przez wykonanie wstawek z drewna w tym samym gatunku i zgodnie z przebiegiem słoi lub kitem z żywicy epoksydowej.

26. Sklejanie rozspojeń i pęknięć, rozszczepień drewna klejami stolarskimi (emulsjami POW).

27. Ewentualna impregnacja strukturalna drewna w miejscach zdegradowanych przez miejscową impregnację np.roztworem Paraloidu B 72.

28. Wyprowadzenie powierzchni podłoża pod malowanie przez szpachlowanie i szlifowanie.

29. Założenie nowej powłoki olejnej.

30. Przeszlifowanie powierzchni malowanej.

31. Założenie powłoki olejnej końcowej bezbarwnej.

32. Ponowny montaż drzwi

33. Dokumentacja konserwatorska prac przy drzwiach.

ANEKS ZDJĘCIOWY

30 m

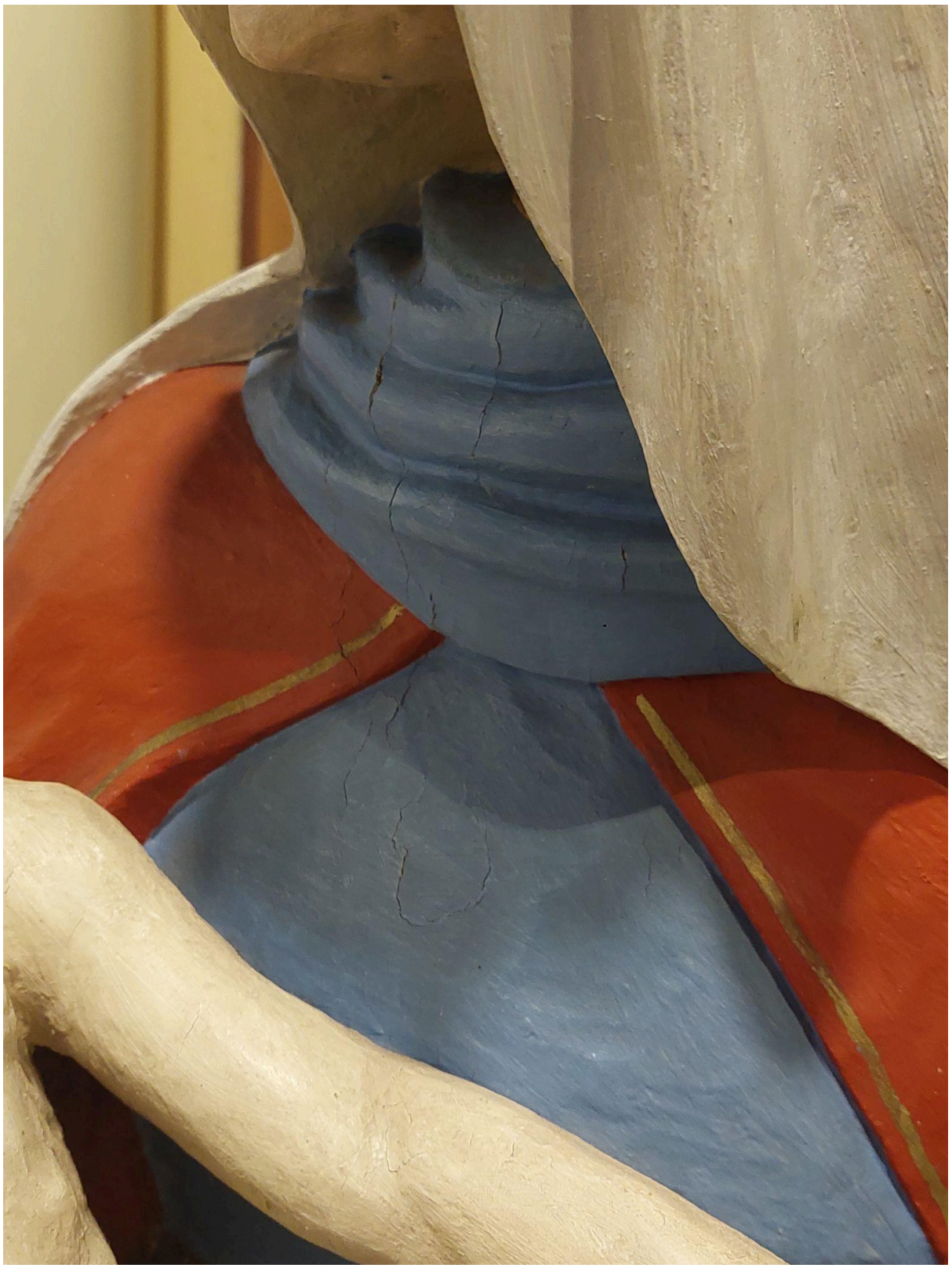

INFORMATOR PARAFIALNY
PARAFII ŚW. APP. PIOTRA I PAWŁA W KOTACH

parafiakoty@gmail.com
www.parafiakoty.eu
Facebook: Parafia pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kotach

3/2025 ROK XXXVI
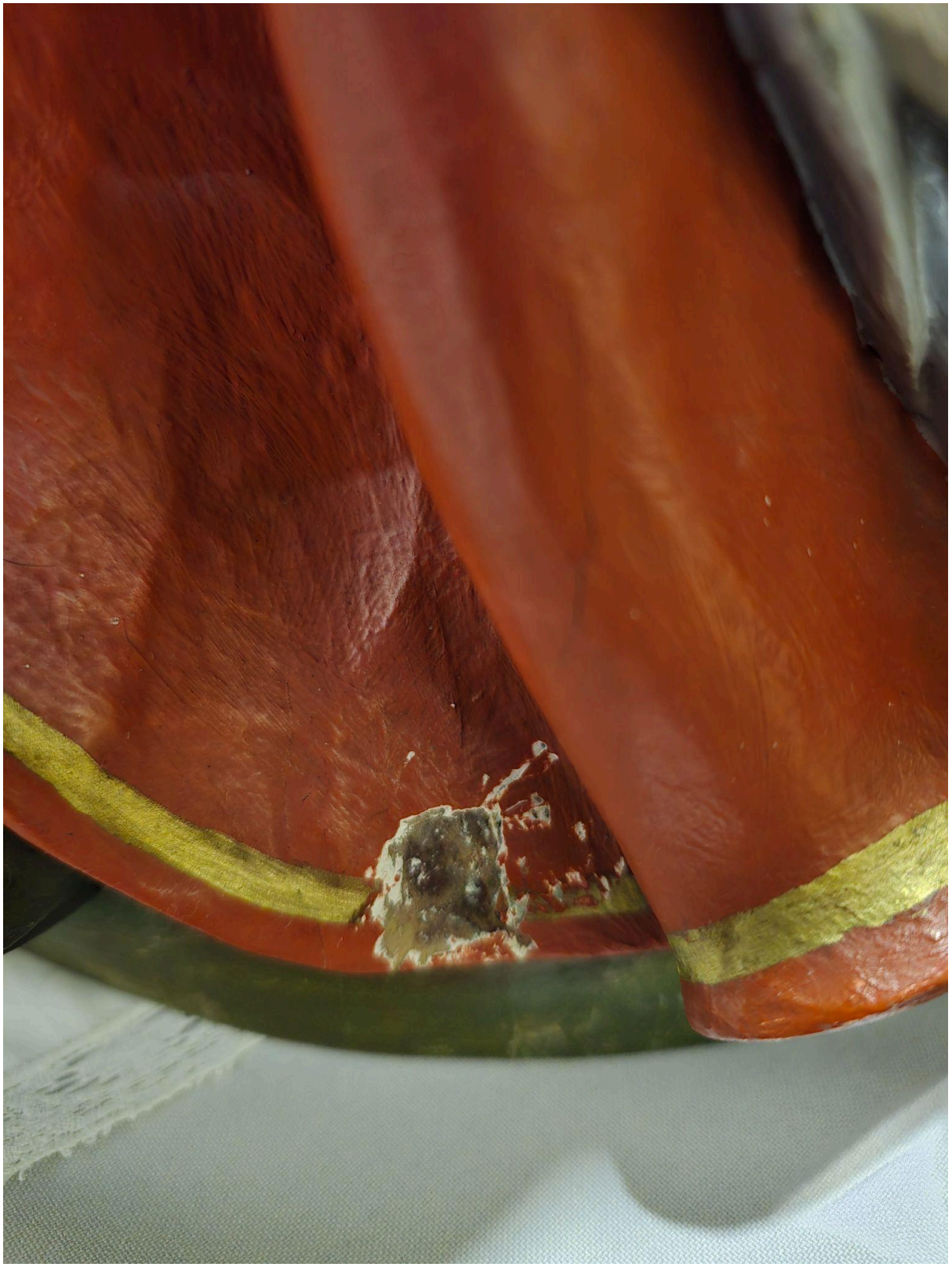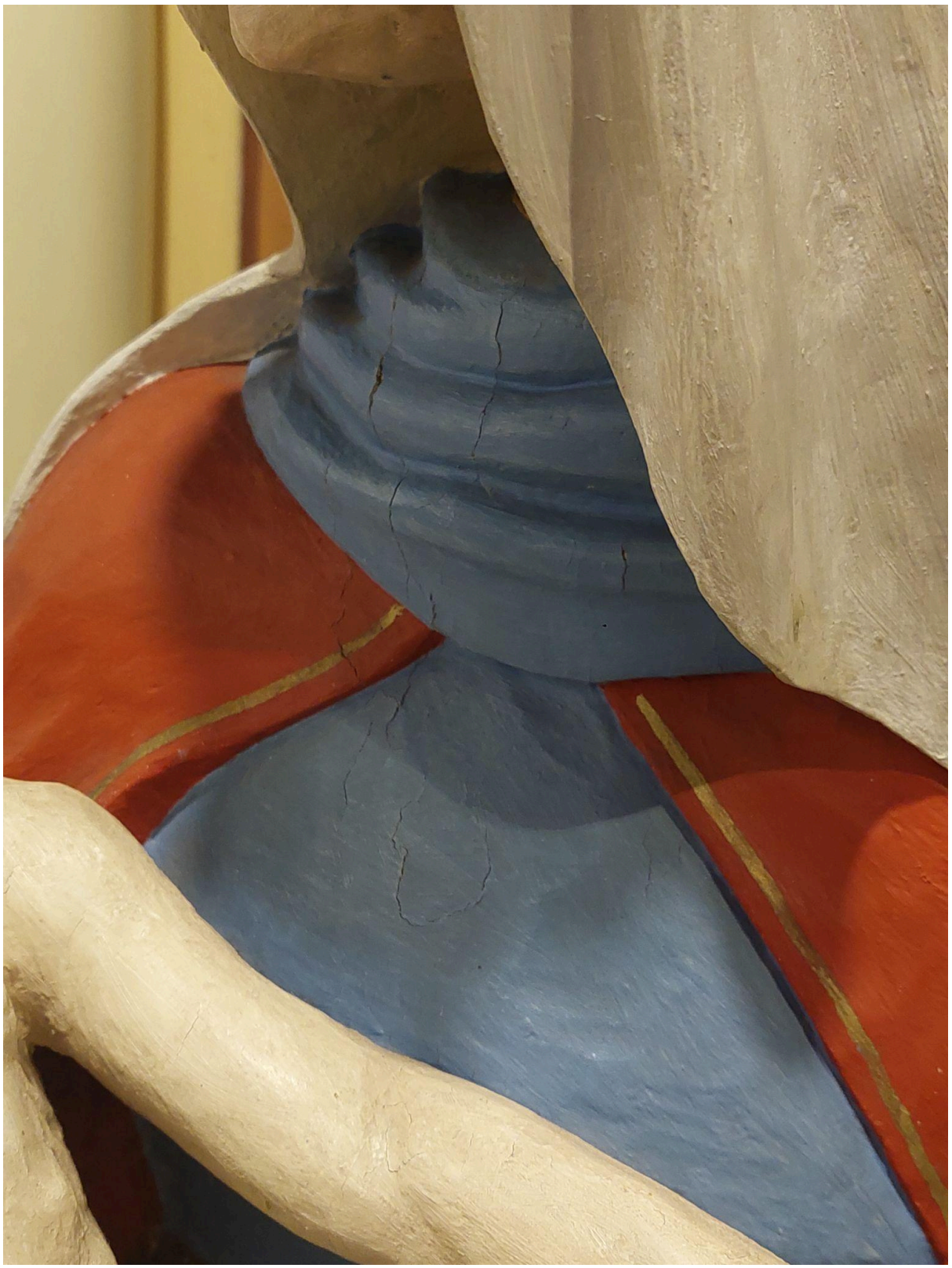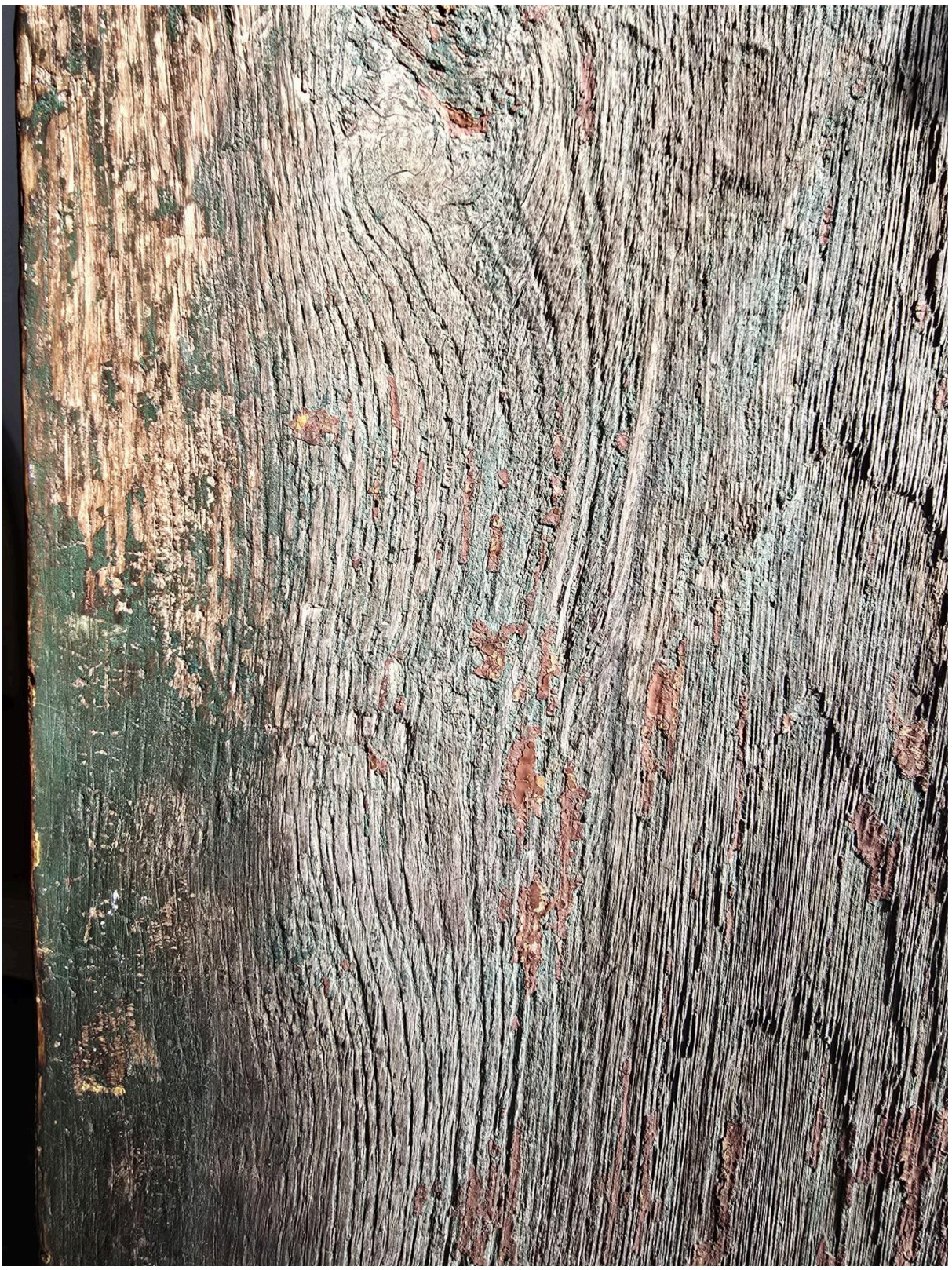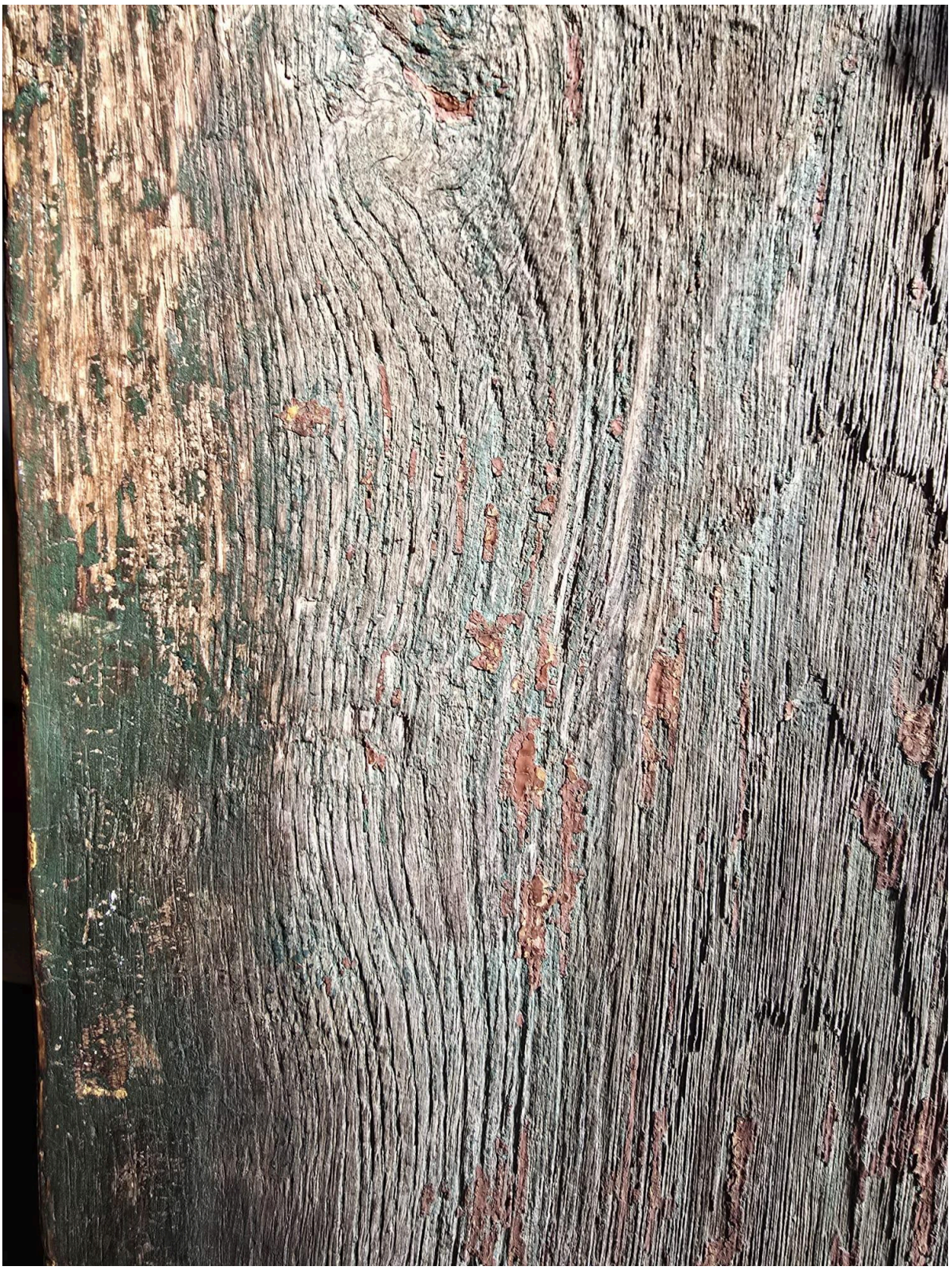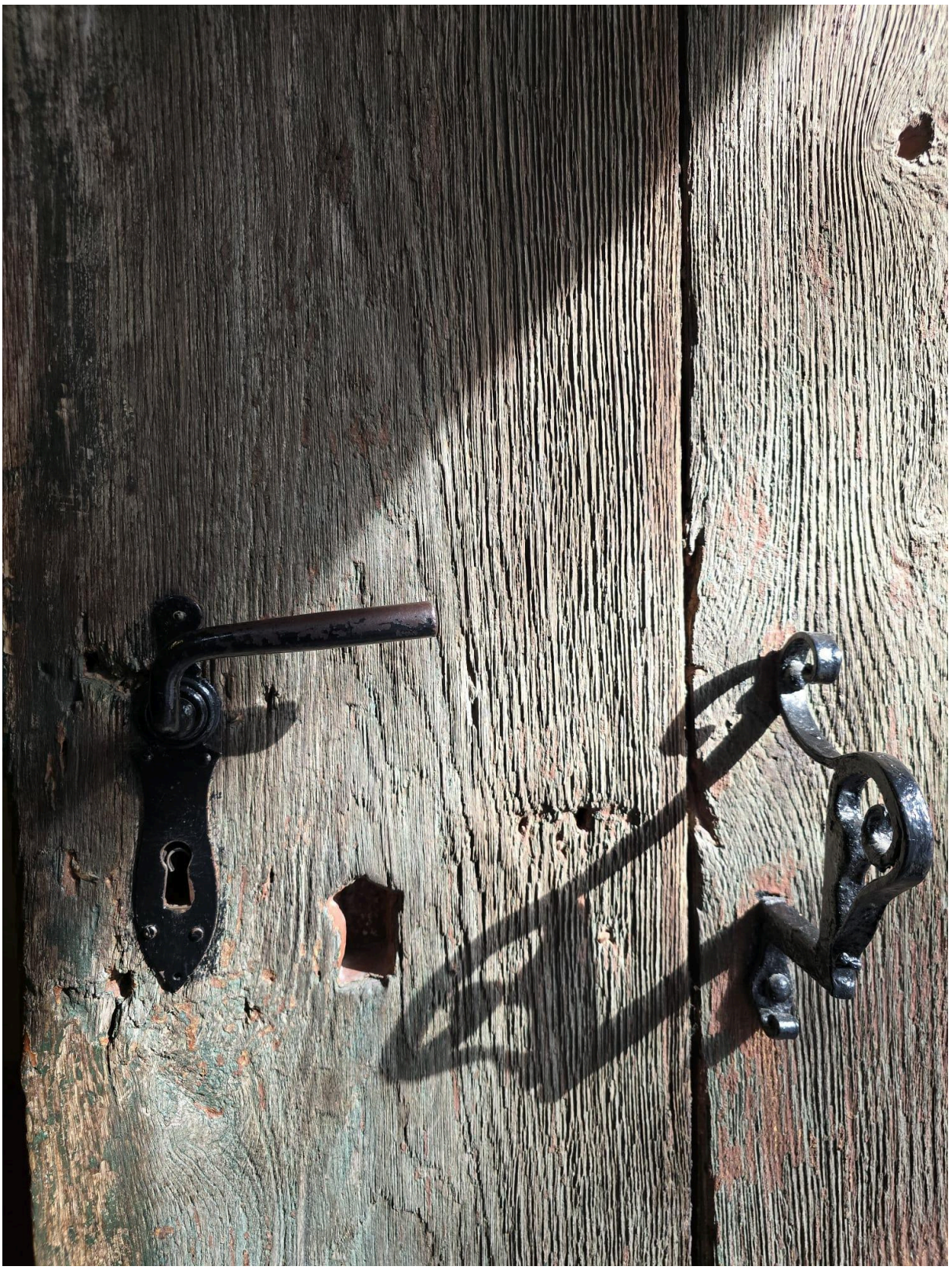
PONIEDZIAŁEK – 24 lutego
16.30 – Za + ojca Jana Pausz w 10 r. ś. i na wsp. urodzin oraz matkę Urszulę.
WTOREK – 25 lutego
16.30 – Za + córkę Małgorzatę Kulawiak, męża Karola Hildebrand, ++ rodz. Karola i Rozalię Hildebrand, Pawła i Helenę Małek, brata, bratową, szwagrów, szwagierki, Antoniego i Elzę Imach, ks. Johanna Wyciślok.
ŚRODA – 26 lutego
8.00 – /**Potępa**/ Za ++ rodz. Ewalda i Elżbietę Ziaja, Pawła i Bronisławę Wocław, br. Georga, szw. Rainharda i Roberta, dziadków z obu stron, ++ z pokr.
CZWARTEK – 27 lutego
16.30 – Za + ojca